

OCHRANA TOKŮ A JEJICH POVODÍ aneb Ochrana fenoménů vázaných na vodní toky, které jsou hospodařením v povodích ovlivňovány

Sumarizace diskusí na 4. setkání FOP, 12. 10. 2013 v Č. Budějovicích

---

Poznámka: Tento materiál je pracovní, jedná se o záznam výstupů diskusí v rámci setkání FOP, výstupy jsou na různých úrovních obecnosti. S výstupy se bude dále pracovat.

Motto: Voda teče z kopce dolů

Do diskuse v pracovní skupině se aktivně zapojilo 11 účastníků setkání.

Obecné závěry diskuse lze shrnout následovně:

Pozitiva:

- Existuje shoda, že dobré je mít čistou vodu, v níž něco žije, a krajinu s vysokou retenční schopností (hydrologickou i živin)
- Existuje rámcová směrnice o vodách (WFD), která problematiku téměř dostatečně rámcuje (dobrý ekologický stav – hydromorfologické, chemické a biologické složky), a koncept říčního kontinua (RCC, který dobře vystihuje motto Voda teče z kopce dolů)
- Problémy související s koloběhem živin v povodí a s hydromorfologickými a biologickými složkami na větších škálách můžeme dobře uchopit pomocí konceptu říčního kontinua
- Dnes většinou není problém s „klasickým“ (organickým) znečištěním; nejhorší je fosfor, ale ten umíme odstranit a prodat
- Často u vlastníků je vůle ke zlepšení

Hlavní problémy:

- Problémy se liší podle velikosti a lokalizace toků
- Neexistuje koncepce, která by umožňovala drobné úpravy v říčním profilu, zvláště na horních tocích; vyplácejí se jednorázové větší (a dražší) zásahy, nikoliv pravidelná údržba toků
- S tím souvisí to, že jednotlivé akce jsou vzájemně nezkoordinované a proto často nesmyslné (voda teče z kopce dolů); máme správu toků, ale nikoli správce - hospodář
- Je oddělená rozhodovací a prováděcí úroveň, takže rozhodují často ti, co to neznají, a provádění je legislativně komplikované
- Dotační politika je nedostatečná, není diferencovaná a sladěná s cíli OP
- I když to lidi chtějí zlepšit, nedovolují jim to (1) dotace, (2) legislativa a (3) informace

Co se dá dělat:

- Využívat WFD, pracovat s ní a rozvíjet jí (zakomponovat potřeby OP)
- Prosazovat „národní fosforovou strategii“
- Směřovat k definici podmínek pro nájemní smlouvy
- Poskytovat servis drobným vlastníkům

Ani my (!!!) nevíme:

- Jak vyřešit roztržitost péče o říční kontinuum
- Jak zabránit znečišťováním pesticidy a PPCP (i vodárenské zdroje)
- Co s perlorodkou (a jinými případy druhů s nějak speciálními nároky na prostředí - koncept říčního kontinua a WFD nemusí pokrývat všechny taxonomické skupiny a důležité mikrohabitaty - pokud nás zajímají i fenomény na takto malých škálách)???

Mezi hlavní cíle ochrany toků patří:

- dosažení kvality vody a stavu toků odpovídající cílům WFD
- harmonizace vztahu člověka v krajině
- zamezení úbytku biodiverzity zejména ochranou vlajkových druhů

Pracovní skupina detailněji prodiskutovala a nadefinovala hlavní a dílčí problémy, jejich důsledky a navrhla základní soubory řešení:

Nedostatečně definovaný cílový stav

příčiny:

- nedostatečně využívaná WFD a v ní definovaný ekologický stav
- nedostatečně prodiskutované v rámci OP
- různé zájmy v rámci využívání povodí, přetřhané vztahy vlastníků k půdě

důsledky:

- absence jasného ochrannářského přístupu propojeného s ostatními obory
- nejednotné vnímání společností, lidem chybí „přirozené“ vnímání krajiny

návrhy řešení:

- ✓ ztotožnit se se společenským cílem při znalosti a využití WFD (ekologický stav)
- ✓ definovat základní cíle – podstatné pro komunikaci s veřejností, s jejímiž cíly je OP ve výrazném překryvu. Nástroje se mohou měnit.
- ✓ zakomponovat další potřeby OP do již hotových konceptů (Plánů oblastí povodí = 2014/2015 aktualizace!), skloubit zájmy s vodohospodářství
- ✓ zpracovat příklady dobré praxe a seznam omylů – co už víme, poučit se

Absence dlouhodobé koncepce ochrany povodí

příčiny:

- rozdělení vodní politiky do gesce mnoha oddílů státní správy (MŽP, MZe)
- nesystematičnost přístupu OP

důsledky:

- správci toků de facto nehospodaří, ale převážně distribuují státní zakázky, chybí zpětná vazba.
- chybí peníze na kontinuální údržbu toků, financovány jsou jednotlivé (větší) akce - přicházíme o drobnou údržbu toků
- ochrana přírody disponuje jen omezenými finančními nástroji určenými i na další typy opatření (OPŽP, POPFK)

návrhy řešení:

- ✓ plánovat na větší ploše (ideálně podle povodí, resp. Plánů oblastí povodí), nikoliv na úrovni správních oblastí obcí s rozšířenou působností
- ✓ stanovit priority v rámci celé říční sítě ČR a jednotlivých povodí (dilemata typu „chceme zachraňovat víc malých potoků všude nebo jednu celou velkou řeku?“)
- ✓ v rámci systematického ochrannářského plánování (MŽP, AOPK) při implementaci WFD začít s opatřeními v horních povodích (v souladu s RCC, který dobře vystihuje motto Voda teče z kopce dolů) a případně tam prioritizovat dotační tituly
- ✓ diferencovat dotace, aby vedly k snížení intenzity hospodaření v klíčových oblastech (MŽP)
- ✓ zavést vzorové nájemní smlouvy s definovanými podmínkami, které se budou zakládat na dobré praxi, využitelné zejména na pozemcích ve vlastnictví státu. Informovat ostatní majitele, čím jejich majetek může být ničen. VÚMOP má údaje, jak se hospodaří (na jižní Moravě) na nájemní a vlastní půdě. Možná podpora ÚZEI při prosazování.
- ✓ zlepšit informovanost vlastníků (zemědělci a rybníkáři), kteří nemají zkušenosti, podpořit síť poradců
- ✓ využívat koncept ekosystémových služeb (např. samočistící funkce, retence vody i živin) včetně argumentace potřeby pitné vody

Neumožnění dynamiky říční sítě

příčiny:

- morfologické změny toku (opevnění, změna trasy, bariéry...)
- zemědělství – nivy intenzivně využívané, nájemci využívají dotace pro maximalizaci příjmů
- liniové stavby (stabilizace objektů)
- legislativní náročnost nápravy stavu

důsledky:

- mizí stabilizační funkce v krajině
- ztráta samočisticí schopnosti kanalizovaných toků
- ovlivnění splaveninového režimu, zadržení sedimentů v toku
- fragmentace říční sítě (bariéry, zdrže, rybníky) – cílenost opatření proti ní

návrhy řešení:

- ✓ podporovat měkká mozaikovitá opatření v návaznosti na dotace
- ✓ upřednostňovat pravidelnou drobnou údržbu před zanedbáním a následnými velkými investičními akcemi
- ✓ ujasnit priority správy toků u Lesů ČR, které nejsou na lesních pozemcích

Přínos živin, eutrofizace (situace se zlepšila, je potřeba politická vůle)

příčiny:

- bodové zdroje – hlavně menší sídla bez ČOV, ale i některé větší ČOV bez terciárního čištění, resp. srážení fosforu
- vysoké emisní limity pro fosfor – legislativa netlačí na nižší limity. Největší problém jsou komunální zdroje fosforu.

důsledky:

- dopad na kvalitu vody zejména na větších tocích a přehradách

návrhy řešení:

- ✓ zpracovat „fosforovou strategii“ na mezinárodní úrovni. Je to strategická surovina, kterou je technologicky relativně snadné získat.
- ✓ aktivně snižovat limity fosforu v důležitých místech povodí (navrhovat do aktualizací Plánů oblasí povodí), odstraňování dusíku obecně není potřeba
- ✓ podpořit vznik kanalizací a ČOV (ovšem se srážením fosforu!) i u menších sídel
- ✓ dále řešit možnosti a úskalí zadržování živin v nádržích

Přílišná eroze

příčiny:

- nevhodné hospodaření v krajině. Energetické plodiny přispívají, ale je nižší eroze než v době bramborového boomu. Přírozená eroze se v rámci holocénu hodně měnila (lužní lesy)

důsledky:

- větší problém s erozí je patrný na malých tocích
- ztráta pro zemědělce (půda), ale i správce toků (zanesený tok) či rybníkáře (zazemňování)

návrhy řešení:

- ✓ není prioritní problém k řešení

Další problémy

- **PPCP** (léky, antikoncepce, kosmetika) – jeví se zatím jako neřešitelné
- **Pesticidy** (zemědělství) – dotace do toků z plochy, prakticky neodstranitelné
- **Centralizace finančních nástrojů** – není lokální zásobování, velký tlak na krajinu (zemědělství)
- **Dotační politika** – nedostatečné nastavení a kontrola
- **Nedostatečné plány péče MZCHÚ** - chráníme tok a příliš neřešíme, co do něj přiteče
- **Legislativa** – stále komplikovanější legislativní praxe, provázanost i dílčí předpisy
- **Rybářské hospodaření** – změny v požadavcích na hospodářské druhy ryb
- **Invazní druhy**
- **Zasněžování a energetika**